

Юлія Бентя Iuliia Bentia

кандидат мистецтвознавства,
головний науковий співробітник,
Інститут проблем сучасного мистецтва
Національної академії мистецтв України

Ph.D. in Art Studies,
Senior Research Fellow,
Modern Art Research Institute
of the National Academy of Arts of Ukraine

e-mail: yuliabentia@gmail.com | orcid.org/0000 0003 1514 3859

Репертуарна стратегія театру
«Київ Модерн-балет»
після повномасштабного
російського вторгнення в Україну
прем'єри балетів «Завтра», «ДискриміНАЦІЯ»
і «За хвилину до Різдва»

The Repertoire Strategy of the Kyiv Modern
Ballet after the Full-Scale Russian Invasion
to Ukraine
*Tomorrow, DiscrimiNATION, and One Minute
Before Christmas* Ballet Productions

Abstract. У лютому 2022 року, після початку великого російського вторгнення в Україну, Академічний театр «Київ Модерн-балет» на декілька місяців зупинив свою діяльність. Проте вже протягом 2023 року оновлена труппа під керівництвом хореографа Раду Поклітару представила прем'єри трьох балетів. Балет «Завтра» в постановці Поклітару на музику середніх частин Першого і Другого фортепіанних концертів Фридерика Шопена продовжує традицію балетних «шопеніан»: півгодинна безсюжетна композиція намагається вхопити відчуття майбутнього, завтрашнього дня, яке в перші місяці великої війни здавалося втраченим назавжди. Вдвічі довший і в цілому масштабніший балет «ДискриміНАЦІЯ» на музику Георга Фридриха Генделя (уривки з ораторій, опер та інструментальних творів) та фортепіанних багателей Валентина Сильвестрова досліджує мовою танцю різні форми дискримінації: булінг, ейджизм, гомофобію, тиск соцмереж і масмедій, звуження приватного простору та соціальну нерівність. Розвиваючи лінію соціально ангажованого театру, «ДискриміНАЦІЯ» в постановці Раду Поклітару водночас далека від моралізаторства і прямого політичного висловлювання. Третю прем'єру «Київ Модерн-балету» у 2023 році поставив Сергій Кон. «За хвилину до Різдва» — це вистава-подорож для сімейного перегляду, в якій у формі балетної казки, дуже близько до сьогоденних воєнних реалій, осмислено природу зла і водночас пародійно переосмислено попередній репертуар театру, зокрема балети «Лускунчик» і «Лебедине озеро» на музику Чайковського (після лютого 2022 року «Київ Модерн-балет» призупинив показ всіх вистав на музику російських композиторів, а також тих вистав, які були поставлені за мотивами російських літературних творів). Вистави 2023 року оприявляли три перспективні і водночас контрастні тенденції в репертуарній стратегії «Київ Модерн-балету»: це «балетна есеїстика», безсюжетні вистави, що на новому етапі переосмислюють неокласичну традицію ХХ століття; це соціальний танцювальний театр, що ставить перед собою конкретні завдання і намагається впливати на поточні суспільні дискусії; це художньо переконливі і комерційно успішні вистави для сімейної аудиторії.

Keywords: сучасний танець в Україні, мистецтво в часи російсько-української війни, репертуарна стратегія театру «Київ Модерн-балет», українська хореографічна культура, українська культура ХХІ століття, соціально орієнтоване мистецтво, школа Раду Поклітару.

Постановка проблеми. Після лютого 2022 року і до кінця 2023 року Академічний театр «Київ Модерн-балет» показав три прем'єри. Всі вони відбулися 2023 року, адже у 2022-му, одразу після

повномасштабного російського вторгнення в Україну, театр спочатку зупинив роботу, а потім був змушений доукомплектувати труппу через те, що частина артистів театру виїхала за кордон. Повернення до регулярних

репетицій стало психологічним порятунком і для артистів, і для керівництва театру — цей аспект воєнних реалій засновник «Київ Модерн-балету» Раду Поклітару неодноразово наголошував у своїх численних інтерв'ю 2023 року.

Хоча формально в репертуарі театру на його офіційному сайті досі можна знайти всі 33 балети (включно з поодинокими копродукціями і дивертисментними програмами), прем'єри яких відбувалися протягом 2006–2024 років, насправді від лютого 2022 року театр принципово відмовився від показів постановок Раду Поклітару на музику Чайковського — балетів «Лускунчик» (2007), «Лебедине озеро» (2013), «Спляча красуня» (2018), «Пікова дама» (2021, на музику Другої і Шостої симфоній Чайковського), а також одноактного балету «Палата № 6» за повістю Антона Чехова. Якщо затребуваність Раду Поклітару на Заході як балетмейстера-постановника після лютого 2022 року суттєво зросла (за минулі два роки він поставив свої спектаклі у Болгарії, Латвії, Чехії та Хорватії, див.: [9]), то гастрольний графік театру «Київ Модерн-балет», навпаки, зійшов нанівець через труднощі з виїздом чоловічої частини трупи за кордон.

Репертуарна статистика театру свідчить про те, що від моменту свого заснування у 2006 році найбільше нових вистав театр показав на другий рік свого існування. Саме 2007 року з'явився знаменитий диптих одноактних балетів «Дош» і «Болеро», а також дві видатні двоактні вистави — суттєво переосмислений, пронизливо-трагічний «Лускунчик» і хореографічно-вигадливі «Шекспірименти» (за мотивами «Ромео і Джульєтти»). До 2023 року театр випускав по одній або дві прем'єри. Починаючи від дивертисментної вистави «Con Tutti I Strumenti» до створення хореографії почали долучатися й артисти театру, проте це ніяк не вплинуло на інтенсивність формування нового репертуару.

У цьому сенсі воєнний 2023 рік виявився вельми успішним, другим за продуктивністю у майже двадцятилітній історії «Київ Модерн-балету». Балет «Завтра» (прем'єра 19 березня) в постановці Поклітару на музику середніх частин Першого і Другого фортепіанних концертів Фридерика Шопена продовжує традицію балетних «шопеніан»: півгодинна безсюжетна композиція намагається вхопити відчуття майбутнього, завтрашнього дня, яке в перші місяці великої війни здавалося втраченим назавжди. Вдвічі довший і загалом масштабніший балет «ДискриміНАЦІЯ» (прем'єра 21 жовтня) на музику Георга Фридриха Генделя (уривки з ораторій, опер й інструментальних творів) та фортепіанних багатель Валентина Сильвестрова досліджує мовою танцю різні форми дискримінації: булінг, ейджизм, гомофобію, тиск соцмереж і масмедій, звуження приватного простору та соціальну нерівність. Розвиваючи лінію соціально ангажованого театру, «ДискриміНАЦІЯ» в постановці Раду Поклітару водночас далека від моралізаторства

і прямого політичного висловлювання. Третю прем'єру «Київ Модерн-балету» у 2023 році поставив Сергій Кон. «За хвилину до Різдва» (прем'єра 21 грудня) — це вистава-подорож для сімейного перегляду, в якій в формі балетної казки, дуже близько до сьогоденних воєнних реалій, осмислено природу зла і водночас пародійно переосмислено попередній репертуар театру, зокрема балети «Лускунчик» і «Лебедине озеро» на музику Чайковського (після лютого 2022 року «Київ Модерн-балет» призупинив показ всіх вистав на музику російських композиторів, а також тих вистав, які були поставлені за мотивами російських літературних творів).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оскільки за об'єкт дослідження для статті було обрано три торішні балетні вистави театру «Київ Модерн-балет», а за предмет аналізу — репертуарну стратегію театру на чолі з хореографом Раду Поклітару після початку повномасштабного російського вторгнення в Україну, то основними джерелами дослідження стали живі публічні покази вистав у київському Міжнародному центрі культури і мистецтв («Завтра», «ДискриміНАЦІЯ») і Київському культурному кластері «Краків» на Русанівці («За хвилину до Різдва»), а також відеозаписи вистав. Актуальну інформацію про діяльність театру було взято з численних інтерв'ю Раду Поклітару на українських та молдовських телеканалах й культурних подкастах [4; 5; 12; 13; 14; 16]. Серед додаткових джерел — анонси вистав у медіях [1; 8; 9; 11; 15; 17], матеріали офіційних сайтів театру та інших організацій [3; 7], двомовне презентаційне видання «Київ Модерн-балет: Десять років» (2016) [18]. Під час написання статті було також взято до уваги напрацювання мистецтвознавців і культурологів щодо різних аспектів хореографічної культури України — це, зокрема, статті Тамари Драч, яка вбачає у виставі «ДискриміНАЦІЯ» осмислення подій російсько-української війни [6]; Олени Афоніної, яка аналізує доробок театру «Київ Модерн-балет» в аспекті мистецького синтезу [2]; Лю Тін, яка пропонує цікаву концепцію про залучення співу та голосу до сучасних балетних вистав [10].

Мета статті — визначити основні тенденції в репертуарній стратегії театру «Київ Модерн-балет» після повномасштабного російського вторгнення на основі аналізу трьох вистав 2023 року («Завтра», «ДискриміНАЦІЯ» і «За хвилину до Різдва») в контексті попередньої творчої діяльності колективу за майже двадцять років.

Виклад основного матеріалу. Одноактний балет «Завтра» Раду Поклітару поставив на власне лібрето. Незважаючи на те, що протягом 20-хвилинної вистави час від часу із загальної групи артистів виокремлюються солісти, всі умовні персонажі тут зберігають анонімність. Крім інформації про головного автора вистави, театр також подає у програмці імена художниці

зі світла Олени Антохіної, чия роль тут справді непересічна, і постійного звукорежисера «Київ Модерн-балету» Олександра Курія — він вибудовує суцільну звукову партитуру із двох повільних ліричних частин фортепіанних концертів Шопена мі мінор і фа мінор таким чином, що слухач не відчуває жодних звукових «швів» між двома музичними фрагментами (до речі, перше звернення до музики Шопена театру «Київ Модерн-балет» відбулося досить пізно — у спектаклі «Дев'ять побачень» 2021 року). Водночас у виставі немає традиційної сценографії — дія відбувається на голій сцені. Немає тут і авторських балетних костюмів у традиційному розумінні: всі артисти, незалежно від статі, вдягнені в однакові помаранчеві майки і вільні довгі штани.

Артисти на сцені діють як багатоклітинний організм, у кожному русі і зміні мізансцени можна відчутти органіку танцю, позбавлену сексуалізації «чистої форми». Час від часу суцільна група ділиться на дві частини, в окремих фрагментах спектаклю відбувається протиставлення центральної пари всім іншим. Згодом з'являються маршові мотиви, які переходять у своєрідний «броунівський рух», поділ на три групи і ще складніші «хімічні» з'єднання тіл. У фіналі вистави ніби з самого неба до людей падають мотузкові драбини, і під завісу, що повільно починає спадати, артисти один за одним піднімаються цими драбинами нагору. (Цей мотив з рятівними драбинами Поклітару вже одного разу використав — а саме в фіналі вистави «Undeground» 2008 року.)

Так само, як і неокласична форма вистави, що покликається одразу на численні балетні «шопеніани», анотація до вистави наголошує на важливості відчуття теперішнього моменту і повнокровного його проживання: «Хоч раз в житті та кожен з нас розмірковував над тим, що історія нашої буденності характеризується не вчорашніми вчинками, а тим, що відбувається сьогодні. Життя не терпить зволікань. Кожна миттєвість сьогодні займає особливе становище в історії минулого. Наша вистава “Завтра” — це розповідь про нас, про тих хто живе тут і зараз, творить великі справи, робить відкриття та помилки, любить й ненавидить... Від того, що ми робимо, куди йдемо й що робимо цієї хвилини — ми формуємо наше майбутнє завтра, через день, тиждень, рік. Те, яким буде наше завтра, ми вирішуємо вже сьогодні й заради нього живемо на повну сьогодні» [7].

У той час, коли більшість драматичних театрів ставили документальні вистави про російсько-українську війну або шукали відповіді на наболілі питання в драматургічній класиці, Раду Поклітару і його театр «Київ Модерн-балет» створили несподіваний спектакль — безсюжетний абстрактний балет в яскравих життєствердних кольорах, який навесні 2023 року сприймався як справжній виклик загальним суспільним настроєм. Розповідаючи про нього, Поклітару

зізнався, що початковий задум передбачав залучення до звукової партитури балету дитячих голосів: «Я чомусь захотів попросити артистів театру, щоб вони своїх маленьких дітей запитали, що таке для них завтра. Щоб діти наговорили в диктофон, що таке завтра, дитячими очима, дитячими серцями. Що далі я думав про цю ідею, то більше мені здавалося, що це спекуляція на злобу дня і в цьому є щось від лукавого. У підсумку Шопен залишився на самоті, без дітей. І це просто спектакль, дуже абстрактний, ніякий не сюжетний, який абсолютно чітко посилає мій емоційний меседж про те, що завтра буде, і воно буде кращим, ніж ми думаємо. Просто треба вірити, треба жити, треба крокувати день у день, робити якісь маленькі, але теплі справи, тоді завтра буде» [5].

Поклітару так пояснює своє рішення поставити «Завтра»: «Це перша вистава, яку я зробив з “Київ Модерн-балетом” після того, як почалася війна. Звісно, деякий час я мовчав, як усі — всі театральні митці нашої країни, ми всі були в шоці. Але потім я подумав, що маю зробити виставу, максимально світлу. Тому що зараз хочеться світла, надії. Перша ідея була використати музику Шопена. У мене в значці моєї, у маленькій скарбниці лежали два концерти Шопена, їхні середні частини. І я готувався завжди, як я їх добре використаю. І вирішив, що час вже розщедритися» [5]. В іншому інтерв'ю хореограф уточнив жанрове означення балету «Завтра», назвавши його «хорео-есеєм»: «Він не несе якоїсь конкретної семантики, нічого не диктує, ніякого сюжетного наповнення конкретного не має, але це просто якась, не знаю, хорео-есе на тему “Давайте помріємо, як буде завтра”. Завтра все одно буде, і ми хочемо, щоб воно було світлим, прекрасним, і ми маємо на нього право» [4].

Після київської прем'єри хореографічна композиція «Завтра» зажила власним життям. Вже у березні 2024 року Поклітару підготував її версію в Національній опері міста Пловдив у Болгарії.

Балет на одну дію «ДискриміНАЦІЯ» Раду Поклітару також поставив на власне лібрето, проте цього разу залучив до співпраці сценографа Олександра Білозуба і художника костюмів Дмитра Куряту. Тринадцять номерів цього балету скриплені контрастом між бароковою музикою Георга Фридриха Генделя (використано фрагменти з його ораторій, опер і концерто гресо) та шістьма фортепіанними багателлями сучасного українського класика Валентина Сильвестрова (цикли 2004 і 2005 років в авторському виконанні). Сам постановник так коментує поєднання німецького бароко з сучасною українською музикою: «Чим більший контраст, тим більший ККД. На мій погляд, більший контраст, ніж між Генделем і Сильвестровим, вигадати важко. Я дуже давно хотів попрацювати з музикою Сильвестрова, тому що Валентин Васильович дуже потужна музична гліба,

якою має пишатися Україна» [16]. Буквально в риму з музичними контрастами розгортається сценічна дія, що також тримається на протиставленні зараженого всіма формами дискримінації світу людей (тут безіменним артистам протистоїть лише один персонаж — Біла ворона у виконанні Анастасії Баїрд) і світу бешкетних Янголів (Олексій Бусько, Катерина Курман, Олександр Павлученко).

На початку вистави бачимо на сцені хаотичне нагромадження незрозумілих фігур, безколірних паралелепедів, під якими пульсують тіла артистів. Невдовзі з'являється «архітектор» — Вік (Дмитро Кондратюк), якому вдається перетворити первісний хаос на ряд великих літер, що формують слово «дискримінація».

«Словотворчість» триватиме до кінця вистави. Дмитро Кондратюк час від часу пересуватиме окремі літери «дискримінації», а режисер зі світла підсвічуватиме нові слова-гасла: «дія», «арія», «нація», «мрія», «місія», «надія», і нарешті, на самому кінці вистави — самотнє «я». Зміна слів відбувається під час інтермедій Янголів на музику Сильвестрова, тоді як фантазії на тему різних форм дискримінації озвучує музика Генделя. Ці фантазії не буквальні, і часом їх досить важко зінтерпретувати однозначно. Можна лише здогадатися, що йдеться тут про булінг, ейджизм, гомофобію, про тиск медійного середовища і соцмереж, звуження приватного простору, соціальну нерівність. Водночас суспільно значуща тематика вистави подається з великим гумором і відсвічується у хореографічно блискучих номерах тріо Янголів, яким притаманні всі малі і великі людські слабкості.

Якщо балет «Завтра» Раду Поклітару характеризував як хорео-есеї, то «ДискриміНАЦІЮ» в анотації до вистави означено як низку новел-притч: «Балет “ДискриміНАЦІЯ” — це хореографічна фантазія, що складається із низки, на перший погляд, жодним чином не пов'язаних одна з одною новел-притч, які нелінійно й максимально узагальнено розповідають про різні види дискримінації. Поєднані між собою новели-притчі неперервними рухами хореографії й внутрішнього життя, емоціями та розбіжностями невеликого людського суспільства, в якому, як в краплі води, схований весь Всесвіт та все Людство. Об'єднані між собою ідеями, що підтримують цінності демократичного цивілізованого світу та зосереджують увагу навколо проблематики явищ дискримінації та толерантності, зневаги та взаєморозуміння» [7].

Формально звернення до соціально орієнтованого типу театру Поклітару пояснює обмеженим вибором в програмі фінансування Українського культурного фонду на 2023 рік. «Київ Модерн-балет» поставив вже декілька вистав завдяки грантам УКФ, проте тільки у випадку «ДискриміНАЦІЇ» можна говорити про пряме висвітлення соціальної проблематики. Для балетного театру це доволі серйозний виклик, оскільки нові

запити щодо мистецтва під час війни дуже складно поєднуються з природою балетного театру. Раду Поклітару про це говорить так: «Тематика [програм УКФ] була дуже обмежена, це було пов'язано з війною, із забороною російської культури. І я розумів, що на ці теми я не знаю, як створити виставу. Балет — це не публіцистика, і на злобу дня ми не можемо творити. Можливо, мої молоді або старші колеги можуть, але я не вмю створювати за новинними дайжестами балетні вистави. Для мене балет — це мистецтво, яке вимагає створення алегорій, символів, метафор. А для того, щоб вони створилися, кристалізувалися, потрібен час і відстань» [4]. Продовжуючи розмову про свою виставу, Поклітару зазначив: «Дуже просто впасти в догматизм: ось це ось погано, не роби́ть так. <...> Хочеться, щоб у цьому був і гумор, і зберегти якусь серйозність тематики, і відійти на якусь відстань, що дає змогу охопити тему і водночас бути до неї близько, щоб відчувати тепло тіла кожної людини, яка страждає від дискримінації» [4].

У численних бесідах з журналістами, присвячених прем'єрі «ДискриміНАЦІЇ», хореограф глибоко досліджує проблематику цієї вистави і знаходить прямий зв'язок між емоційною природою танцювального мистецтва та емоційними аспектами дискримінації. На його думку, «в основі всіх проявів дискримінації лежить свідоме або несвідоме бажання зробити життя іншої людини нестерпним, це квінтесенція емоційного придушення, приниження людської особистості. Натомість танець насамперед емоційний за своєю природою. Тому все яскраво емоційне, нехай і з негативним забарвленням, у нашому житті є чудовим об'єктом для вивчення та роздумів шляхом створення хорео-режисерського тексту — тіла балетної вистави. <...> Моє бачення проблем дискримінації як автора лібрето різнитиметься від жорсткого та наукового підходу соціолога. Це, скоріше, буде погляд філософа-гуманіста, який, розуміючи всю складність людської природи, намагатиметься розгледіти цю проблему більше з точки зору підтримки та співчуття, заохочення до рівності, недискримінації, ніж до звинувачення» [15].

Вистава-подорож «За хвилину до Різдва» стала для «Київ-Модерн балету» в багатьох сенсах новим досвідом. Тут вперше хореографом-постановником виступив артист трупи Сергій Кон (у попередніх виставах колективу він нерідко виконував роботу асистента хореографа), натомість Раду Поклітару взяв на себе завдання загального керівництва проектом, а також вибору музики для вистави (про це він розповідає, зокрема, у подкасті Олесі Геращенко [4]). Якщо всі попередні вистави «Київ-Модерн балету» створювали для дорослої аудиторії, то це перша вистава театру, свідомо орієнтована на сімейний перегляд. Після прем'єрного показу 21 грудня 2023 року спектакль «За хвилину до Різдва» до 6 січня 2024 року йшов майже щодня на тому самому майданчику при повних залах, а 23 грудня його було

показано навіть двічі. Це вказує на важливий комерційний складник цього проекту. Окремо варто зауважити вибір залу, що уможливило щоденні покази і приваблювало велику кількість молодих глядачів. Таким залом став Київський культурний кластер «Краків» — нещодавно відновлений муніципальний простір у «спальному» районі української столиці (Русанівка), поблизу дніпровської набережної і не дуже далеко від центру міста («Київ Модерн-балет» показував тут свої вистави і в минулі роки, але прем'єру під цей зал планував вперше).

Годинна одноактна вистава спочатку досліджує часовий фантазійний вимір, а потім просторовий. У невеличкому пролозі в дузі німого кіно бачимо пару, яка в танці закохується і так само, танцюючи, народжує двох дітей. Цей штучно зістарений і засвічений фільм на сцені зі старовинного апарату «демонструє» Миша (пряма алюзія до «Лускунчика» Київської опери 2020 року у постановці Артема Шошина). Відповідно до лібрето Оксани Тараненко, у наступній сцені глядач бачить ту саму сім'ю — маму, батька, сина і доньку — яка живе у XVIII столітті і готується до святкування Різдва. Після раптової смерті дівчинки її брат не може пережити несправедливої втрати, намагається зупинити час, викидає велику стрілку з годинника і перетворюється на ображеного на все людство злого чарівника Небулона. Якщо на відеосценографії Ольги Нікітіної, яку вона створювала разом з відеодизайнерками Ганною Бевзою і Анастасією Попович, XVIII століття було позначене вишуканим комодам, то на наступній відеопроєкції, вже XIX століття, на місці комода стоїть рояль. Тут значно більше людей, руху і різдвяних клопотів. У якийсь момент під час гри у хованки стається так, що всіх гостей «засмоктує» потойбіччя Небулона, і лише одному хлопчику Кристоферу, який в цей час був з зав'язаними очима і заблукав, вдається врятуватися від пастки. Зрештою, об'єднавшись з Мишею, він вирушає на пошуки рідних. Подорож у просторі починається з вершин — Світу благородних Птахів, царства лебедів, кумедний танець яких разом із непропорційно великими крилами створює враження пародійного обігрування «Лебединого озера». На середньому рівні, у Світі Пустелі, друзі, а також один з лебедів, що приєднується до них, знайомляться із гуртом байкерів, яким вдається танцювати, утримуючи в руках бутафорні, проте доволі великі за розміром мотоцикли (відеосценографія нагадує пустельні сцени з фільму «Шалений Макс 2»). Згодом, вже більшою компанією, друзі потрапляють на морське дно, у Підводний Світ, знайомляться із симпатичними морськими кониками, і тоді вже всі разом — Кристофер, Миша, Лебідь, Байкер і Морський Коник — йдуть до Небулона, щоб з допомогою хитрощів визволити своїх рідних, а разом і розчаклувати Небулона, який знову стає маленьким хлопчиком з XVIII століття, і Мишу, яка обертається на його сестру.

Поза тим, що історію Оксани Тараненко можна сприймати як добру казку, актуальну у всі часи, вона прямо натякає на сюжет російсько-української війни, коли один ображений на весь світ чоловік вирішив, що він має владу над іншими людьми, може їх зачаклувати різними пропагандистськими методами і тримати силою в рабстві, визначати замість них самих їхню долю. Втім, тут неможливо уникнути й іншої паралелі — з «Лускунчиком». На це натякає різдвяний контекст вистави, позичені з «Лускунчика» костюми персонажів XIX століття, Миша з відеокамерою. Наприклад, проникливий дослідник урбаністичної культури Блер Рубл, автор блогу про виставу «За хвилину до Різдва» на сайті Центру Вілсона, проілюстрував свою рецензію фотографією «Лускунчика» «Київ Модерн-балету», відзнятою 2013 року під час гастролей театру у Дніпрі (тоді ще Дніпропетровську) [19].

Просторово-часові переміщення, постійне оновлення того, що відбувається на сцені, суттєво поживляють дію і дає змогу хореографу-постановнику сміливо експериментувати з пластикою і характером рухів, поєднувати танцювальний театр з елементами пантоміми, досягти того, щоб втілена в танці історія була максимально прозорою і зрозумілою.

Висновки. У виступах періоду повномасштабної російсько-української війни Раду Покаїтару трактує завдання свого театру в дузі «анестезії», яка дозволить глядачеві вимкнути постійні думки про війну і провести годину чи дві в уявному світі: «Я вже говорив про анестезуючу роль мистецтва. Вважаю, що ті вистави, які я роблю, вони точно нічого не покращують і не погіршують. Вони дають змогу людям, які прийшли до зали, на годину-півтори стати щасливими і забути про війну хоча б частково. Це головне для мене. Більш утилітарних можливостей у театру немає. Ми не можемо їздити по передовій, тому що балет — це мистецтво, яке вимагає великої і хорошої сцени. Ми не можемо танцювати на траві. Ми не барди і не драматичний театр» [4]. Керівник театру «Київ Модерн-балет» також не плікає ілюзій щодо того, що війна може мати позитивний вплив на українське суспільство, стверджуючи натомість, що «кожен день, який ми проживаємо у війні, погіршує наше майбутнє» [4]. Балетмейстер звертає увагу на травмованість публіки і на те, що від 2022 року деякі глядачі почали болісно реагувати на гучний звук у виставах та інші подразники, які наперед неможливо передбачити. Коли театр спостерігає таку реакцію, то намагається зробити все, щоб на наступних показах уникнути її (див.: [4]).

Докладний аналіз вистав 2023 року чітко оприями три перспективні і водночас контрастні тенденції в репертуарній стратегії «Київ Модерн-балету»: це «балетна есеїстика», безсюжетні вистави, що на новому етапі переосмислюють неокласичну традицію XX століття і дарують глядачеві порятунок у тимчасовому ідеальному

світі; це соціальний танцювальний театр, що ставить перед собою конкретні завдання і намагається впливати на поточні суспільні дискусії; це художньо переконливі й комерційно успішні вистави для сімейної аудиторії. Всі три тенденції можна назвати цілком новими в ре-

пертуарній політиці «Київ Модерн-балету», такими, що поставили як відповідь театру на повномасштабне російське вторгнення в Україну і на ті зміни, які війна спричинила всередині українського суспільства.

Література

1. Академічний театр «Київ Модерн-балет» готує прем'єру «ДискриміНАЦІЯ» // Український театр. Дата оновлення: 10.2023. URL: <https://theatermag.com.ua/publication/3?section=ACTIVITY> (дата звернення: 29.04.2024).
2. Афоніна О. Сучасне мистецтво в теорії та практиці // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2021. Вип. 1. С. 48–52. DOI: 10.32461/2226-3209.1.2021.229550
3. Великий майстер Раду Поклітару про мистецтво балетмейстера // Київський національний університет культури і мистецтв: офіційний сайт. Дата оновлення: 25.12.2023. URL: <https://knukim.edu.ua/velykuj-majster-radu-poklitaru-pro-mystecztvo-baletmejstera/> (дата звернення: 29.04.2024).
4. Геращенко О. (Не)свідоме мистецтво: Раду Поклітару // NV подкасти. Дата оновлення: 10.10.2023. URL: <https://podcasts.nv.ua/episode/25694.html> (дата звернення: 29.04.2024).
5. Глечик О. «Завтра» буде і воно буде кращим, ніж ми думаємо»: балетмейстер Раду Поклітару повернувся в Україну // Суспільне Одеса. Дата оновлення: 17.03.2024. URL: https://www.youtube.com/watch?v=e_bQFrXI60M (дата звернення: 29.04.2024).
6. Драч Т. Вплив методики Піни Бауш на розвиток танцю-модерн в Україні // Інноваційна педагогіка. 2023. Вип. 66. С. 123–126. DOI: 10.32782/2663-6085/2023/66.25
7. Київ Модерн-балет: офіційний сайт. URL: <https://kyivmodernballet.com> (дата звернення: 29.04.2024).
8. «Київ Модерн-балет» за підтримки УКФ готує прем'єру балету «ДискриміНАЦІЯ» // Укрінформ. Дата оновлення: 02.10.2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3768723-kiiv-modernballet-za-pidtrimki-ukf-gotue-premeru-baletu-diskriminacia.html> (дата звернення: 29.04.2024).
9. Кряж Н. Раду Поклітару: «Я створюю свій світ, бо більше нічого не вмію робити» // Kyiv Daily. Дата оновлення: 13.07.2023. URL: <https://kyivdaily.com.ua/radu-poklitaru-2/> (дата звернення: 29.04.2024).
10. Лю Тін. Інтерпретативна функція співу в «партитурі» сучасної балетної вистави // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти. 2022. Вип. 62. С. 79–92. DOI: 10.34064/khnum1-6205
11. Майстренко В. «Зло можна зупинити на будь-якому етапі» // Країна. Дата оновлення: 21.12.2023. URL: https://gazeta.ua/articles/culture-journal/_zlo-mozhna-zupiniti-na-budyakomu-etapi/1164985 (дата звернення: 29.04.2024).
12. Михалкіна А. «И папа, и мама стояли у истоков молдавского балета»: Интервью NM с хореографом Раду Поклітару // NewsMaker Moldova. Дата оновлення: 14.11.2023. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=YrshGrSK-vM&ab> (дата оброблення: 29.04.2024).
13. Севастьянова А. «Наодинці»: Раду Поклітару // ТСН Ексклюзив. Дата оновлення: 09.04.2024. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=8n1j-VrC2o8> (дата звернення: 29.04.2024).
14. Стукалов А. Вечерний Разговор с Александром Стукаловым: Раду Поклітару в программе Вечерний Разговор // tv21channel (Молдова). Дата оновлення: 20.08.2023. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ay3RSrIUX9E> (дата звернення: 29.04.2024).
15. Татаренко І. Small Talk: хореограф Раду Поклітару про муки творчості та нову постановку «ДискриміНАЦІЯ» // Marie Claire. Дата оновлення: 19.10.2023. URL: <https://marieclaire.ua/uk/lifestyle/680635> (дата звернення: 29.04.2024).
16. Чиркова Л. Раду Поклітару про нову виставу «ДискриміНАЦІЯ» і роботу в Київ Модерн-балеті // Культура на часі — Суспільне Культура. Дата оновлення: 07.11.2023. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=5aByBDKmjcg> (дата звернення: 29.04.2024).
17. Як народжується вистава-притча «ДискриміНАЦІЯ»? // Music-review Ukraine. Дата оновлення: 20.09.2023. URL: <http://m-r.co.ua/mr/mr.nsf/0/34FD7F123EF79C40C2258A30003078EE?OpenDocument> (дата звернення: 29.04.2024).
18. Kyiv Modern Ballet: Ten Years [Презентаційне видання українською і англійською мовами] / Підготували Ю. Бентя, Н. Рудник. [«Київ Модерн-балет», 2016]. 92 + 88 с.
19. Ruble B. When Another Minute of War Becomes *One Minute Before Christmas*, through Dance // Wilson Center. 19.01.2024. URL: <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/when-another-minute-war-becomes-one-minute-christmas-through-dance> (access date: 29.04.2024).

References

- Afonina, O. (2021). Suchasne mystetstvo v teorii ta praktytsi [Contemporary Art in Theory and Practice]. *Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadriv kultury i mystetstv*, 1, 48–52. DOI: 10.32461/2226-3209.1.2021.229550 [in Ukrainian].
- Akademichniy teatr “Kyiv Modern-balet” hotuie premieru “DyskrymiNATSIIA” (2023, October). [The Kyiv Modern Ballet Academic Theater Is Preparing the Premiere of DiscrimiNATION]. *Ukrainian Theater*. Retrieved from <https://theatermag.com.ua/publication/3?section=ACTIVITY> [in Ukrainian].

- Bentia, I. & Rudnyk, N. (Eds.). (2016). *Kyiv Modern Ballet: Ten Years*. [Kyiv Modern Ballet] [in Ukrainian and English].
- Chyrkova, L. (2023, November 7). Radu Poklitaru pro novu vystavu "DyskrymiNATSIIA" i robotu v Kyiv Modern-baleti [Radu Poklitaru About the New Production DiscrimiNATION and His Work at the Kyiv Modern Ballet]. *Kultura na Chasi — Suspilne Kultura*. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=5aByBDKmjcg> [in Ukrainian].
- Drach, T. (2023). Vplyv metodyky Piny Baush na rozvytok tantsiu-modern v Ukraini // [The Influence of Pina Bausch's Methodology on the Development of Modern Dance in Ukraine]. *Innovatsiina pedahohika*, 66, 123–126. DOI: 10.32782/2663-6085/2023/66.25 [in Ukrainian].
- Herashchenko, O. (2023, October 10). (Ne)svidome mystetstvo: Radu Poklitaru [(Un)conscious Art: Radu Poklitaru]. *NV Podcasts*. Retrieved from <https://podcasts.nv.ua/episode/25694.html> [in Ukrainian and Russian].
- Hlechyk, O. (2024, March 17). "Zavtra bude i vono bude krashchym, nyzh my dumaiemo": baletmeister Radu Poklitaru povernuvsia v Ukrainu ["Tomorrow Will Come and It Will Be Better Than We Think": Choreographer Radu Poklitaru Returns to Ukraine]. *Suspilne Odesa*. Retrieved from https://www.youtube.com/watch?v=e_bQFpXI60M [in Ukrainian and Russian].
- Kriazh, N. (2023, July 13). Radu Poklitaru: "Ja stvoriiu sviit, bo bilshe nichoho ne vmiiu robyty" [Radu Poklitaru: "I Create My World Because I Don't Know How to Do Anything Else"]. *Kyiv Daily*. Retrieved from <https://kyivdaily.com.ua/radu-poklitaru-2/> [in Ukrainian].
- Kyiv Modern Ballet: official website* (2024). Retrieved from <https://kyivmodernballet.com> [in Ukrainian and English].
- "Kyiv Modern-balet" za pidtrymky UKF hotuie premieru baletu "DyskrymiNATSIIA" (2023, October 2). [Kyiv Modern Ballet With the Support of UCF Prepares the Premiere of the Ballet DiscrimiNATION]. *Ukrinform*. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3768723-kiiv-modern-balet-za-pidtrimki-ukf-gotue-premeru-baletu-diskriminacia.html> [in Ukrainian].
- Liu Ting (2022). Interpretatyvna funktsiia spivu v "partyuri" suchasnoi baletnoi vystavy [The Interpretative Function of Singing in the "Score" of a Modern Ballet Performance]. *Problemy vzaiemodii mystetstva, pedahohiky ta teorii i praktyky osvity*, 62, 79–92. DOI: 10.34064/khnum1-6205 [in Ukrainian].
- Maistrenko, V. (2023, December 21). "Zlo mozhna zupynyty na bud-yakomu etapi" ["Evil Can Be Stopped at Any Stage"]. *Kraina*. Retrieved from https://gazeta.ua/articles/culture-journal/_zlo-mozhna-zupyniti-na-budyakomu-etapi/1164985 [in Ukrainian].
- Mikhalkina, A. (2023, November 14). "I papa, i mama stoiali u istokov moldavskogo baleta": Interviu NM s khoreohrafom Radu Poklytaru ["Both Dad and Mom Were at the Origins of Moldovan Ballet": NM Interview With Choreographer Radu Poklitaru]. *NewsMaker Moldova*. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=YrshGrSK-vM&ab> [in Russian].
- Ruble, B. (2024, January 19). When Another Minute of War Becomes One Minute Before Christmas, through Dance. *Wilson Center*. Retrieved from <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/when-another-minute-war-becomes-one-minute-christmas-through-dance>
- Sevastianova, A. (2024, April 9). "Naodyntsi": Radu Poklitaru ["In private" by Radu Poklitaru]. *TSN Ekskliuzyv*. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=8n1j-VrC2o8> [in Ukrainian and Russian].
- Stukalov, A. (2023, August 20). Vechernii Razgovor s Aleksandrom Stukalovym: Radu Poklytaru v prohramme Vechernii Razgovor [A late night talk with Aleksandr Stukalov: Radu Poklytaru]. *tv21channel* (Moldova). Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=ay3R5rIUX9E> [in Russian].
- Tatarenko, I. (2023, October 19). Small Talk: khoreohraf Radu Poklitaru pro muky tvorchosti ta novu postanovku "DyskrymiNATSIIA" [Small Talk: Choreographer Radu Poklitaru on the Pains of Creativity and the New Production DiscrimiNATION]. *Marie Claire*. Retrieved from <https://marieclaire.ua/uk/lifestyle/680635> [in Ukrainian].
- Velykyi maister Radu Poklitaru pro mystetstvo baletmeistera (2023, December 25). [Great Master Radu Poklitaru on the Art of the Choreographer]. *Kyiv National University of Culture and Arts: official website*. Retrieved from <https://knukim.edu.ua/velykyj-majster-radu-poklitaru-pro-mystecztvo-baletmejs->

tera/ [in Ukrainian]. Born?]. *Music-review Ukraine*. Retrieved from <http://m-r.co.ua/mr/mr.nsf/0/34FD7F123EF79C40C2258A30003078EE>
Yak narodzhuetsia vystava-prytcha “DyskrymiNATSIIA”? (2023, September 20). [How Was the Parable Ballet *DiscrimiNATION* [in Ukrainian].

Bentia I.

The Repertoire Strategy of the Kyiv Modern Ballet After the Full-Scale Russian Invasion to Ukraine: *Tomorrow*, *DiscrimiNATION*, and *One Minute Before Christmas* Ballet Productions

Abstract. After the beginning of the full-scale Russian invasion to Ukraine in February 2022, the Kyiv Modern Ballet Academic Theater stopped its activities for several months. However, already in 2023, the renewed company under the direction of choreographer Radu Poklitaru presented first performances of three ballet productions. Poklitaru's ballet *Tomorrow*, set to the music of the second movements of Chopin's First and Second Piano Concertos, continues the tradition of ballet Chopinianas: a twenty-minute-long, plotless composition tries to capture the sense of the future, of tomorrow, which in the first months of the Great War seemed lost forever. Twice as long and generally bigger, the ballet production *DiscrimiNATION*, set to music by George Frideric Handel (fragments from oratorios, operas and instrumental works) and piano *Bagatelles* by Valentyin Silvestrov, explores through dance various forms of discrimination, e.g., bullying, ageism, homophobia, social and media pressure, shrinking private space and rising social inequality. Developing the line of socially engaged theater, *DiscrimiNATION*, directed by Radu Poklitaru, is far from moralizing or direct political statement. The third production of the Kyiv Modern Ballet in 2023 was directed by Serhii Kon. *One Minute Before Christmas* is a family-friendly production, which, in the form of a ballet fairy tale, very close to today's war reality, interprets the nature of evil and at the same time parodically reinterprets the previous productions of the theater, in particular, the ballets *The Nutcracker* and *Swan Lake* set to Tchaikovsky's music (after February 2022, Kyiv Modern Ballet suspended all performances set to music by Russian composers, including those based on Russian literary works). The 2023 productions revealed three promising and at the same time contrasting trends in the repertoire strategy of the Kyiv Modern Ballet: “ballet essays,” plotless performances that reinterpret the neoclassical tradition of the twentieth century; social dance theater that sets itself specific tasks and tries to influence current public debates; and artistically persuasive and commercially successful productions for young audiences.

Keywords: contemporary dance in Ukraine, art during the Russo-Ukrainian War, repertoire strategy of the Kyiv Modern Ballet, Ukrainian choreographic culture, Ukrainian culture of the 21st century, socially engaged art, School of Radu Poklitaru.

Стаття надійшла до редакції 30.04.2024